

TESPAM ANALİZ | GÜNCELLENMİŞ BASKI

TÜRK DÜNYASINDA ENERJİ BİRLİĞİ

Riskleri Fırsata Çevirmek

2040 Vizyonu, Orta Koridor ve Türkiye'nin TDT Liderliği Perspektifinde 2022–2026 Gelişmeleri Işığında Yeniden Değerlendirme

Oğuzhan Akyener

Türkiye Enerji Stratejileri ve Politikaları Araştırma Merkezi (TESPAM) Başkanı

Ankara, Eylül 2026

Güncelleme Notu

Bu çalışmanın ilk hali, Ahmet Yesevi Üniversitesi tarafından 22-23 Ekim 2022 tarihlerinde Türkistan/Kazakistan'da düzenlenen “Türk Dünyasının 2040 Vizyonu Çalıştayı” kapsamındaki “2040 Vizyon Belgesi Perspektifinde Türk Dünyası Enerji İşbirliği Oturumu”nda sunulmuştur.

Elinizdeki güncellenmiş baskıda metnin ana tezi ve yapısı korunmuş, hiçbir bölüm kısaltılmamıştır; 2022'den bu yana yaşanan gelişmeler metne işlenmiş ve dört yeni başlık eklenmiştir. Türkiye'nin Ankara'da devralacağı TDT dönem başkanlığı (3.1), gaz öncelikli enerji sıralaması ile yenilenebilir, nükleer ve su başlıkları (4.3), yatırım ve mevcut eğilim senaryolarına ayrılan 2050 potansiyeli (5.1) ve Orta Koridor (8). 2021-2022 tarihli grafik ve haritalar özgün halleriyle bırakılmış, güncel verilerle karşılaştırmalı olarak yeniden yorumlanmıştır. Veriler Eylül 2026 itibarıyla derlenmiştir.

Öz

Bu çalışma, Türk dünyasında birlik idealinin en somut ve en hızlı sonuç verebilecek alanının enerji olduğu tezini, 2022-2026 döneminde yaşanan köklü değişimler ışığında yeniden sınamaktadır. 2022'de öngörülen tablo büyük ölçüde doğrulanmıştır: Avrupa Birliği Rus gazını hukuken yasaklamış, Azerbaycan gazı Almanya ve Avusturya dâhil 16 ülkeye ulaşmış, Türkmen gazı Türkiye'ye ilk kez akmış ve Trans-Hazar Boru Hattı Türk Devletleri Teşkilatı enerji bakanları düzeyinde resmen “somutlaştırılması gereken proje” olarak ilan edilmiştir. Öte yandan bazı varsayımlar revizyon gerektirmektedir. Özbekistan 2023'te net gaz ithalatçısı olmuş, Kazakistan iç talebini karşılamak için Rus gazı ithalatını artırmış, Türkmenistan ise Çin ile yeni kapasite anlaşmalarına imza atmıştır. 28 Şubat 2026'da başlayan İran Savaşı ve Hürmüz Boğazı'nın fiilen kapanması, Körfez merkezli arzın kırılganlığını çıplak biçimde göstermiş; Hazar-Anadolu hattının stratejik değerini hiç olmadığı kadar artırmıştır.

Çalışma üç iddia ileri sürmektedir. Birincisi, Türk dünyasının 2040 vizyonu gerçekçi bir sıralamaya dayanmalıdır: önce doğal gaz, ardından petrol, sonra gazdan elektrik ve nihayet yenilenebilir enerji ile hidrojen. İkincisi, yatırım kararları alınırsa Türk dünyası 2050 civarında yılda 100 milyar m³'ün üzerinde ilave gaz ihracatı yapabilecek, alınmazsa bu rakam 48-85 milyar m³'te kalacaktır; aradaki 20-57 milyar m³'lük fark, ihmalin yıllık bedelidir. Üçüncüsü, enerji ve ulaştırma koridorları aynı hatta buluşmaktadır ve Türkiye, 29-30 Ekim 2026'da Ankara'da devralacağı TDT dönem başkanlığı ile bu ortak omurgayı kurumsallaştırma imkânına kavuşmuştur. Çalışma, bu doğrultuda on maddelik somut bir eylem gündemi önermektedir.

Anahtar Kelimeler: Türk Devletleri Teşkilatı, Enerji Birliği, Trans-Hazar Boru Hattı, Orta Koridor, Güney Gaz Koridoru, 2040 Vizyonu, Hürmüz Krizi, Enerji Güvenliği

%20 Dünya LNG arzının Hürmüz Boğazı'na bağımlı payı	12,8 mlr m³ Azerbaycan'ın 2025'te Avrupa'ya sattığı gaz	100+ mlr m³ Yatırımla 2050'de ilave yıllık gaz ihracat potansiyeli	20-57 mlr m³ Yatırım yapılmazsa kaybedilecek yıllık hacim	29-30 Ekim Ankara'da 13. TDT Zirvesi ve Türkiye dönem başkanlığı
---	--	---	--	--

Kaynak: ECB (2026); Azerbaycan Enerji Bakanlığı (2026); Akyener (2022) ve TESPAM 2026 revizyonu (Tablo 5); T.C. Dışişleri Bakanlığı (2026)

Makalenin Tezi: Beş Cümlede

1. Avrupa'nın Rus gazı yasağı ve Hürmüz krizi, Hazar-Anadolu hattını Avrasya'nın en değerli kara bağlantılı enerji güzergâhı hâline getirmiştir.
2. Türk dünyasının önceliği doğal gaz ve petrol olmalıdır; yeşil koridorlar ve hidrojen, bu omurga kurulduktan sonra makul hâle gelecektir.
3. Yatırımla 2050'de yılda 100 milyar m³'ün üzerinde ilave gaz ihracatı mümkündür; mevcut eğilimde bu rakam 48-85 milyar m³'tür. Fark, üst sınırdaki Türkiye'nin yıllık gaz tüketimine (59 milyar m³) yaklaşıyor.
4. Enerji ve Orta Koridor aynı güzergâhı paylaşmaktadır; Trans-Hazar, Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu demiryolu ve TRIPP birlikte planlanmalıdır.
5. Türkiye'nin Ankara'daki TDT liderliği, bu vizyonu bildirgeden imzaya taşımak için tarihî bir fırsat penceresidir.

1. Giriş: Turan İdealinden Kurumsal Birlikteliğe

Turan, kelime anlamı olarak Türklerin ilk yurtlarına veya yeryüzündeki bütün Türkleri birleştirme hedefi doğrultusunda kurulması hedeflenen devlete verilen isimdir. Bu bağlamda Turan fikri ve anlayışı aslında tarihte bilinen ilk Türk devletlerinden Hun İmparatorluğu'nun ve bu imparatorluğun efsanevi kağanı (Türklerin atası) Oğuz Kağan tarafından ortaya atılmış ve gerçekleştirilmiştir.

Oğuz Kağan döneminde bütün Türk boyları aynı devlet çatısı altında bir araya getirilmiş ve kurulan büyük devlet Çin'den Avrupa'nın içlerine, Arap yarımadasından Sibirya'ya kadar geniş bir coğrafyaya yayılarak dünya hâkimiyetini sağlamıştır.

O günlerden bu zamana kadar uzanan süreç dâhilinde de, hangi dinin boyasına bürünülürse bürünülün, Türk devletlerinin hepsinde Türk kavimlerini aynı çatı altında toplayarak dünya hâkimiyetini sağlama fikri varlığını sürdürmüştür.

Konstrüktivist perspektiften Türk kimliğinin en temel niteliklerinden olan birleştiricilik, nizam-ı âlem, dinamizm, akılcılık, samimiyet, cesaret ve liderlik de bu ideali destekleyen önemli etmenlerden olmuştur (Akyener, 2018).

Günümüze gelindiğinde de binlerce yıllık geçmişe sahip olan Türk birliği söylemleri hâlâ dikkat çekmektedir. Özellikle ülkemiz nezdinde, Sovyetlerin dağılması akabinde Hazar coğrafyasında yeniden bağımsızlık kazanan Türk devletleri ile işbirliği hususları birçok farklı yönden çalışılmaktadır. Bağımsız Türk devletleri arasında Türk Konseyi olarak başlayan işbirliği platformu, 12 Kasım 2021'de Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) ismi ile yeni bir uluslararası örgüt niteliği kazanmıştır.

TDT bu bağlamda Türk dünyasına yönelik işbirliği süreçlerini devlet başkanları düzeyinde koordine etmeye devam etmekte, 2040 hedefli vizyon belgesini de bu sürecin yol haritası olarak benimsemiş bulunmaktadır. 2022’den bu yana geçen dört yıllık süre, teşkilatın kurumsallaşma hızını ve hâlâ aşılamamış yapısal sınırlarını birlikte görmeye imkân vermektedir. Aşağıdaki tablo bu dönemin kilometre taşlarını özetlemektedir.

Tarih / Yer	Gelişme	Enerji Açısından Anlamı
Kasım 2021, İstanbul	Türk Konseyi, TDT’ye dönüştü; 2040 Vizyonu kabul edildi	Kurumsal çerçeve oluştu
Kasım 2022, Semerkant	İlk TDT zirvesi; KKTC gözlemci oldu	Doğu Akdeniz boyutu teşkilat gündemine girdi
Kasım 2023, Astana	“Türk Zamanı” zirvesi; Astana ve İstanbul finans merkezi ilan edildi	Ortak finansman altyapısına ilk adım
Kasım 2024, Bişkek	Ekonomik entegrasyon ve dijital gelecek zirvesi; Yeşil Finans Konseyi mutabakatı	Yeşil dönüşüm finansmanı gündeme alındı
Ekim 2025, Gebele	Gebele Bildirgesi; “TDT+” formatı; Yeşil Enerji Koridoru desteklendi	Orta Asya-Azerbaycan elektrik koridoru teşkilat belgesine girdi
Aralık 2025, İstanbul	5. TDT Enerji Bakanları Konseyi	Türkiye, Trans-Hazar Boru Hattı’nın somutlaştırılmasını resmen önerdi
Mayıs 2026, Türkistan	Gayriresmî Zirve (Yapay Zekâ ve Dijital Kalkınma)	Dijital ve yeşil dönüşüm bağlantısı güçlendi
29-30 Ekim 2026, Ankara	13. Zirve; Türkiye dönem başkanlığını Azerbaycan’dan devralacak	Enerji merkezli eylem paketi için tarihi fırsat penceresi

Tablo 1: TDT’nin Kurumsal Gelişimi, 2021–2026 (TDT, 2025; TDT, 2026; T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2026; Daily Sabah, 2026b)

2. Değişen Küresel Bağlam: 2022’den 2026’ya Riskler ve Fırsatlar

Küresel ölçekte yaşanan değişimler, Türk dünyası için riskler ile birlikte birçok fırsatı da beraberinde getirmektedir. 2022’deki ilk değerlendirmede yükselen Çin’in karşısında küresel ekonomik otoritesini korumaya çalışan ABD, giriştiği savaş neticesinde yalnızlaştırılan Rusya, vahim boyutlara ulaşan enerji krizi, akıbeti belirsiz Afganistan ve dünyanın en kalabalık ülkesi olma yolunda ilerleyen Hindistan öne çıkan başlıklar olarak tespit edilmişti. Aradan geçen dört yılda bu başlıkların hiçbirisi gündemden düşmemiş, aksine yeni ve daha sert kırılmalar eklenmiştir.

Birincisi, Rusya-Ukrayna Savaşı beşinci yılına girmiştir. Ukrayna üzerinden Rus gazı transiti 2024 sonunda sona ermiş, Avrupa Birliği ise Rus gazını hukuken yasaklayan 2026/261 sayılı Tüzüğü 26 Ocak 2026’da kabul etmiştir. Tüzüğe göre kısa vadeli sözleşmelerde LNG yasağı 25 Nisan 2026’da, boru gazı yasağı 17 Haziran 2026’da başlamış; uzun vadeli LNG sözleşmeleri için yasak 1 Ocak 2027’de, uzun vadeli boru gazı sözleşmeleri için ise en geç 1 Kasım 2027’de yürürlüğe girecektir (Council of the EU, 2026). 2022’de “AB’nin Rus gazından arındırılmış bir piyasaya erişme hedefi” olarak tarif edilen süreç, artık bağlayıcı bir takvime dönüşmüştür.

İkincisi, 28 Şubat 2026’da ABD ve İsrail’in İran’a yönelik saldırılarıyla başlayan savaş, küresel enerji sisteminin en kritik boğazını fiilen kapatmıştır. Küresel petrol ticaretinin yaklaşık beşte biri ve dünya LNG arzının yaklaşık %20’si (yıllık 110 milyar m³ civarı) Hürmüz Boğazı’ndan geçmektedir (ECB, 2026). Nisan 2026’daki ateşkes ve Haziran 2026’daki mutabakat muhtırasına rağmen çatışma Temmuz’da yeniden alevlenmiş, ABD’nin İran’a deniz ablukası yeniden devreye girmiştir (CRS, 2026). Avrupa TTF

fiyatları Ocak 2023'ten bu yana en yüksek seviyelere çıkmış, Asya spot LNG fiyatları 22 \$/MMBtu'ya ulaşmıştır (Kpler, 2026). Kızıldeniz'de Husilerin Bab'ül-Mendeb'e yönelik hamleleri ise ikinci bir deniz yolu riskini gündeme getirmiştir. Bu tablo, Körfez merkezli LNG'nin AB için güvenilir bir ikame olmadığını açıkça göstermiştir. Bunlara ek olarak Yemen'de İran destekli Husi'lerin de Bab el-Mendeb Boğazındaki geçişi aksatacak saldırılar düzenlemesi, yaşanan darboğazı çok daha büyük bir sorunsala dönüştürmüştür.

Üçüncüsü, Karadeniz de artık bir çatışma sahasıdır. Kazakistan petrol ihracatının yaklaşık %80'ini taşıyan Hazar Boru Hattı Konsorsiyumu'nun (CPC) Novorossiysk terminali ve buraya yanan tankerler, Kasım 2025'ten itibaren defalarca insansız deniz ve hava araçlarıyla vurulmuştur. Temmuz 2026'daki kesintide Kazakistan'ın ham petrol üretimi 2,07 milyon varil/günden 1,63 milyon varil/güne gerilemiştir (Times of Central Asia, 2026a). Rusya topraklarından geçen güzergâhlara bağımlılığın bedeli, 2022'deki tahminlerin de ötesinde somutlaşmıştır.

Dördüncüsü, Güney Kafkasya'da tarihî bir kapı aralanmıştır. Azerbaycan ile Ermenistan arasında 8 Ağustos 2025'te Washington'da imzalanan Ortak Bildirge ve Uluslararası Barış ve Refah için Trump Güzergâhı (TRIPP) olarak adlandırılan bağlantı projesi, Nahçıvan üzerinden Türkiye'yi Hazar'a doğrudan bağlayacak koridorun önünü açmıştır. Azerbaycan Enerji Bakanı, bu güzergâhın Orta Asya-Azerbaycan-Türkiye-Avrupa enerji mimarisi için stratejik bir zemin oluşturduğunu ifade etmiştir (Interfax, 2026).

Beşincisi, Avrupa'daki siyasi dengeler değişmiştir. TDT'nin tek AB üyesi gözlemcisi Macaristan'da 12 Nisan 2026 seçimlerini Péter Magyar liderliğindeki Tisza Partisi kazanmış, 16 yıllık Orbán dönemi sona ermiştir. Yeni hükümetin seçim kampanyasındaki söylemi, Macaristan'ın "Doğu ile Batı arasında köprü" rolünü sorgulamaktadır (Eurasianet, 2026a). Bu gelişme, Türk dünyasının AB ile ilişkisini tek bir üye devletin iyi niyetine bağlamanın riskini göstermekte ve kurumsal, çok taraflı kanalların önemini artırmaktadır.

İşte tam da bu noktada, riskler-fırsatlar penceresinden bakıldığında, ilgili işbirliği süreçlerinin daha da somutlaştırılması ve etkin hamlelerin yapılabilmesi için ilk adımın en stratejik kalem olan enerji alanında atılması yerinde olacaktır. 2022'de yazılan bu cümle, 2026 koşullarında bir tavsiye olmaktan çıkıp bir zorunluluğa dönüşmüştür.

Zengin enerji kaynakları ile öne çıkan fakat bu kaynakların geliştirilmesi noktasında finansal ve teknolojik desteğe ihtiyacı olan Hazar ve çevresindeki Türk ülkeleri ile finansal ve teknolojik destek yetkinliğine sahip olmasına karşın yeterli keşfedilmiş enerji kaynağı bulunmaması nedeniyle önemli bir enerji ithalatçısı olan Türkiye'nin bu alanlarda işbirliğini geliştirmesi tüm taraflar için faydalı olacaktır. Bu karşılıklı tamamlayıcılık 2026'da da geçerliliğini korumaktadır; ancak Türkiye'nin Karadeniz'de başlattığı üretim ve Gabar'daki petrol keşifleri, denklemin Türkiye tarafını da dinamik hâle getirmiştir.

2.1. TESPAM'ın Öncü Rolü

TESPAM bu idrak ile uluslararası literatürde bir ilk niteliğinde olan "Türk Enerji Birliği" kavramı etrafında birçok çalışmaya ön ayak olmuştur. 2016 yılında Türk Enerji Birliği Araştırma Merkezi'ni (TEBAM) hayata geçirmiş, 2018 yılında "Türk-İslam Dünyası'nda Enerji Birliği" isimli kitabı okuyucuları

ile buluşturmuş, 2021 yılında ise Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi serisini başlatmıştır. Bunların yanı sıra birçok basın-yayın çalışmasını da koordine ederek Türk dünyasının dikkatini celp etmiştir.

TESPAM tarafından ortaya konan bu farkındalık adımlarının akabinde, o zamanki ismiyle Türk Konseyi bünyesinde de enerji merkezli çalışmalara başlanmış ve bağımsız Türk devletlerinin enerji bakanları periyodik olarak bir araya gelmeye başlamıştır. Aralık 2025'te İstanbul'da toplanan 5. TDT Enerji Bakanları Konseyi'nde Türkiye'nin Trans-Hazar Boru Hattı'nın somutlaştırılmasını resmen önermesi ve Azerbaycan Enerji Bakanı'nın Türk devletleri arasındaki ortak yatırım portföyünün 20 milyar doları aştığını, bunun yaklaşık %80'inin enerji alanında olduğunu açıklaması (TRT World, 2025), bu çizginin kurumsal karşılık bulduğunu göstermektedir.

Bu noktadan sonra enerji alanında işbirliği süreçlerinin daha da geliştirilerek bölgesel ve küresel risklerin fırsata dönüştürülebileceği bir modelin izlenmesi yerinde olacaktır. Bunun için hiç şüphesiz TDT'nin ve ortaya konmaya çalışılan vizyoner yaklaşımın ehemmiyeti büyüktür.

3. Türk Devletleri Teşkilatı ve 2040 Vizyon Belgesi

12 Kasım 2021 tarihinde İstanbul'da düzenlenen 8. Liderler Zirvesi'nde Türk Konseyi, Türk Devletleri Teşkilatı ismiyle yeni bir uluslararası örgüt modeline dönüştürüldü. Bu dönüşüm, binlerce yıldır Türk dünyasında birliktelik sağlama gayesiyle atılmış en önemli adım olarak akıllarda yer etti. Hatta belki de ilk defa, bir Türk devletinin diğer Türk devletlerini kendi otoritesi ve çatısı altında birleştirme usulüne göre işleyen düzen ve mefkûre bir kenara bırakılarak, Türk dünyasında birliktelik süreci çok daha demokratik bir zeminde yepyeni bir çehreye büründü.

Artık bağımsız Türk devletleri bir araya gelerek yeni bir uluslararası örgütün altyapısını kurgulamaya başlamıştı. Türkmenistan henüz asıl üye olarak teşkilata dâhil olmasa da gözlemci statüsünü korumakta, 2025 Gebele Zirvesi'nde Türk Akademisi ve Türk Kültür ve Miras Vakfı'nda da gözlemci statüsü alarak kurumsal yaklaşımını adım adım artırmaktadır. Macaristan gözlemci üye sıfatını sürdürmekte, 2022'de yalnızca bir ihtimal olarak değerlendirilen KKTC'nin gözlemciliği ise Semerkant Zirvesi'nde gerçeğe dönüşmüştür. Gebele'de kabul edilen "TDT+" formatı, Tacikistan, Afganistan, Ukrayna ve Pakistan gibi ülkelerle esnek işbirliği için 2022'de önerilen genişleme mantığına kurumsal bir zemin sağlamıştır.

Geçen dönemde yaşanan gelişmeler, zamanlaması ve küresel dinamikler nezdinde incelendiğinde; küresel fay hatlarının bu denli belirginleştiği, Orta Asya ve Pasifik'in dünyanın yeni mücadele alanı hâline dönüştüğü, Çin ile ABD ve müttefikleri arasındaki rekabetin iyice ayyuka çıktığı bu dönemde, bütün bölgesel ve küresel güç odakları için birincil öncelikler arasında yer alacak, hem fırsat hem de riskleri eş zamanlı barındırabilecek bir teşkilatın temellerinin atıldığı fark edilebilecektir.

Bu bağlamda TDT'nin küresel siyasette ne anlama geldiği, 2022 tespitleri ve 2026 itibarıyla gözlenen güncel durum birlikte değerlendirildiğinde şu şekilde yorumlanabilir:

- **Çin:** TDT; Çin'in enerji, su ve ticaret rotaları güvenliği için çok önemlidir. Doğu Türkistan hususunda da etkin bir Türk dünyası Çin için birincil öncelikli tehditler arasındadır. Çin bu yapıyı karşısına almak istememekte ve kontrollü bir politika izlemektedir. 2026 itibarıyla Çin'in tercihi, Türk dünyasını boru hatlarıyla kendine bağlamaktır: Türkmenistan Nisan 2026'da CNPC ile

Galkınış sahasında 10 milyar m³/yıl ilave kapasite için 5,1 milyar dolarlık anlaşma imzalamış, bu kapasite planlanan D Hattı'na yönlendirilmiştir (RFE/RL, 2026).

- **ABD:** TDT, ABD'nin ve müttefiklerinin Çin'i dengeleyebilmesi için çok kritiktir ve kontrollü bir şekilde desteklenmektedir. Güney Kafkasya'daki TRIPP koridoru, Kazakistan'daki Tengiz genişlemesi ve Türkiye'ye yönelik uzun vadeli LNG anlaşmaları bu desteğin somut göstergeleridir. Bununla birlikte ABD'nin İran'a yönelik yaptırım politikası, Türkmen gazının İran üzerinden takas yoluyla Türkiye'ye ulaşmasını zorlaştırmakta ve Aşkabat'ı Trans-Hazar seçeneğine yöneltmeye çalışmaktadır (Eurasianet, 2025).
- **Rusya:** TDT, Rusya için arka bahçesi olarak gördüğü eski Sovyet coğrafyası perspektifinden bir tehdittir. Fakat hem Çin hem de ABD, Rusya için TDT'ye kıyasla daha büyük tehditlerdir ve kontrollü bir ilişki sürdürülen güçlü bir TDT Rusya'nın bölgesel politikalarını rahatlatabilir. 2022'deki "zayıflayan Rusya" öngörüsü kısmen doğrulanmıştır; ancak Moskova, Avrupa'da kaybettiği pazarı Orta Asya'da yeni bir kaldırıca çevirmektedir. Gazprom 2025'te Özbekistan'a 6,48 milyar m³ gaz satmış, Kazakistan ile 2026 için yaklaşık 11 milyar m³'lük tedarik anlaşması yapmıştır (Caspian Post, 2026a; OilPrice, 2026). Bu, Türk dünyası içindeki enerji bağımlılığının yön değiştirmesi anlamına gelmektedir ve dikkatle izlenmelidir.
- **Hindistan:** Kısıtlı imkânları çerçevesinde süreci kuşkuyla ve dikkatle takip etmektedir. Hindistan için kırmızı çizgi; teşkilata Pakistan'ın dâhil olması ve/veya Çin ile ticaretin ötesinde sıcak ilişkilerin geliştirilmesidir. Eylül 2025'te Türkmenistan ile Afganistan arasında TAPI projesinin yeniden başlatılması üzerinde uzlaşılması, Hindistan'ın bölgeye enerji alıcısı olarak ilgisini canlı tutmaktadır.
- **İran:** Etnik kırılganlığı ve değişebilecek bölgesel ticaret rotaları nedeniyle TDT'yi bir tehdit olarak algılamaktadır. 2026 savaşı İran'ı hem enerji ihracatçısı hem de transit ülke olarak ciddi biçimde zayıflatmıştır. Türkiye ile 1996'da imzalanan 9,6 milyar m³/yıl kapasiteli gaz sözleşmesi 29 Temmuz 2026'da yeni bir anlaşma yapılmaksızın sona ermiş, akış geçici olarak mücbir sebep düzenlemeleriyle sürmektedir (Iran International, 2026). Bu durum, Türkmen gazının İran üzerinden takasa dayalı modelinin sürdürülebilir olmadığını da göstermiştir. Diğer taraftan İran'da siyasi dinamiklerin değişmesi ile birlikte nüfusunun yarısına yakını Türk olan İran için de TDT ile iş birliği yapmayı daha stratejik bir boyuta taşıyabilecektir.
- **Avrupa Birliği:** Çin'i bölgede dengeleyebilme ihtimali olan bir TDT'nin mevcudiyeti olumlu karşılanmakta, Trans-Hazar Boru Hattı Avrupa Komisyonu tarafından Ortak Çıkar Projesi (PCI) listesinde tutulmaktadır (GIS Reports, 2026). Ancak Macaristan'daki hükümet değişikliği, AB ile köprünün artık tek bir üye devlet üzerinden değil, Brüksel ile doğrudan kurulacak kurumsal mekanizmalar üzerinden inşa edilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla TDT, böylesi önemli fay hatlarından oluşan kırılgan uluslararası iklimin doğurduğu fırsatlardan faydalanılabilecek bir dönemde hayata geçirilmiştir. Kapsamlı bir modelle bu fırsatlar değerlendirilebilecek ve TDT çok etkin bir uluslararası aktör hâlini alabilecektir.

Bu tabloya ek olarak, kuruluş süreci akabinde yaşanan enerji krizi, Rusya-Ukrayna Savaşı ve nihayet 2026 İran Savaşı, tasvir edilen tabloyu çok daha öncelikli bir pozisyona taşımıştır. Yaşanan enerji krizleri ve AB'nin Rus gazına alternatif kaynak arayışı, Türk dünyasının pozisyonunu ve olası işbirliği senaryolarını güçlendirmiştir. Bölgedeki kaynaklara Çin'in tek başına hâkim olmaması ve Rusya'dan

boşalan alanı doldurmaması için Türk birliği, ABD başta olmak üzere birçok Batılı devlet ve oluşum tarafından desteklenebilecektir.

Öte taraftan Azerbaycan ve Türkiye'nin Karabağ zaferi, bunu izleyen Azerbaycan-Ermenistan barış süreci, Türkiye'nin birçok farklı coğrafyada elde ettiği askerî başarılar ve geliştirdiği savunma teknolojileri de etkin bir sinerjinin oluşabilmesi için önemli olmuştur.

Dolayısıyla TDT bütün uluslararası oyuncular için hem yeni fırsatlar hem de yeni riskler anlamına gelmektedir. Bu sebeple yakalanan sinerjinin daim kılınması, önemli adımların atılarak bu yapının üye ülkeler için birincil öncelikli konumda tutulması ve karşılıklı fayda sağlanacak bir ortamın sürdürülmesi önemlidir. Böylesi bir modelin hayata geçirilme gayretlerinden sonra her üye ülkenin belli temel konular üzerinde ortak bir dış politika ekseninde yürümesi de elzemdir. Çünkü ayrılan rotalar, TDT'nin etkisiz bir konuma düşmesi ve Türk dünyasında birliktelik idealinin belki yüzlerce yıl daha ötelenmesi anlamına gelebilecektir. Buna fırsat verilmemelidir.

TDT, Türk dünyası için ortak bir akıl, ortak bir strateji, ortak bir vizyon ve içi dolu, alternatifli eylem planları ile projeksiyonlar ortaya koyabilmelidir. Bunun için de çekingen, üzerine Sovyet korkusu sinmiş, memur zihniyetli akılların ürettiği, kimseyi rahatsız etmeyecek düşük profilli bir modda göz boyamak için tasarlanan, içi boş, süslü ifadelerden oluşan söylem ve toplantıların çok ötesinde bir duruş, kararlılık, cesaret ve enerjinin ortaya konabilmesi gerekmektedir.

Dört yıllık tecrübe bu uyarının haklılığını teyit etmektedir. Zirve bildirgeleri kültür, turizm, dijitalleşme ve yapay zekâ gibi alanlarda zengin bir gündem ortaya koyarken, enerji alanında bağlayıcı bir ortak yatırım kararı, ortak bir fon ya da ortak bir pazarlama mekanizması henüz kurulmamıştır. İşte bu sebeple bir ilk adım niteliğindeki, birçok noktaya kısaca değinen 17 sayfalık Türk Dünyası 2040 Vizyonu'nun kapsamının, özellikle enerji alanında geliştirilerek adım adım uygulamaya geçirilmesi her zamankinden daha önemlidir.

3.1. Ankara Dönemi: Türkiye'nin TDT Liderliği

Bütün bu tabloya yeni ve belirleyici bir unsur eklenmektedir: Teşkilatın 13. Zirvesi 29-30 Ekim 2026 tarihlerinde Ankara'da toplanacak; Dışişleri Bakanları Konseyi 29 Ekim'de, liderler zirvesi ise 30 Ekim'de gerçekleştirilecektir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2026; Daily Sabah, 2026b). Türkiye bu zirvede, Gebele'de Azerbaycan'a devredilen dönem başkanlığını devralacaktır (TURKPA, 2025). 2021'de İstanbul'da Türk Devletleri Teşkilatı adını alan çınar, bu kez Ankara'da söz üretme kapasitesi bakımından değil, eylem üretme kapasitesi bakımından sınanacaktır.

Türkiye bu sorumluluğa boş elle gelmemektedir. Ocak-Temmuz 2026 döneminde Türkiye'nin TDT üyeleriyle ticaret hacmi 10 milyar doları aşmıştır (Daily Sabah, 2026b). Enerji tarafında ise Ankara'nın elinde dört güçlü unsur bulunmaktadır: 59 milyar m³lük yıllık gaz talebi, 2025'te 2,28 milyar m³ ile rekor kıran gaz ihracatı, aynı anda yenilenme sürecine girmiş Rusya ve İran sözleşmeleri, bir de Aralık 2025'te İstanbul'da toplanan Enerji Bakanları Konseyi'nde Trans-Hazar'ın "somutlaştırılması" yönünde ilan edilen irade (TRT World, 2025; Republic of Türkiye, 2026). Türkiye'nin aynı yıl COP31 ev sahipliğini de yürütecek olması (Hürriyet Daily News, 2026), enerji güvenliği ile enerji dönüşümünü aynı masada dengeli biçimde ele alma imkânını ayrıca güçlendirmektedir.

İşte tam da bu noktada TESPAM'ın uyarısı nettir: Dönem başkanlığı, bildirgelerin uzunluğu ile değil, imzaların somutluğu ile ölçülmelidir. Kültür, turizm, yapay zekâ ve dijitalleşme başlıkları teşkilatın çekim gücünü artırmaktadır; fakat Türk dünyasına ortak bir ekonomik ve stratejik omurga kazandıracak başlık, hiç şüphesiz enerjidir. Bu sebeple Ankara Zirvesi'nden beş somut sonuç çıkması önerilmektedir:

Ankara'dan Beklenen Beş İmza (TESPAM Önerisi)

- 1. Trans-Hazar çerçeve mutabakatı:** Türkiye, Azerbaycan ve Türkmenistan arasında, TDT+ formatında, ilk aşamada 10-15 milyar m³/yıl kapasiteli modüler hat için hükümetlerarası çerçeve.
- 2. Türk Dünyası Enerji Yatırım Fonu:** Kuruluş kararı ve öncü finansman ortaklarının (Türk Yatırım Fonu, Astana ve İstanbul finans merkezleri) belirlenmesi.
- 3. Bölge içi gaz dengeleme mekanizması:** Özbekistan ve Kazakistan açığının Rusya yerine Türkmen gazıyla kapatılmasına dair niyet beyanı ve çalışma takvimi.
- 4. Yatırım engellerinin kaldırılması:** Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan'da yatırım bekleyen sahalarda hukuki ve teknik engelleri tespit ve çözüme bağlayacak ortak çalışma grubu.
- 5. Su-Enerji Heyeti ve altyapı güvenliği çerçevesi:** Kırgızistan'ın HES potansiyelini merkeze alan su-enerji heyeti ile boru hattı, terminal ve deniz altı kablolar için ortak güvenlik çerçevesi.

Bu beş başlığın her biri, Bölüm 9'daki eylem gündeminde ayrıntılandırılmıştır.

4. Türk Dünyasının Enerji Kaynakları: Rezervler ve Güncel Üretim

Türk dünyası tanımlaması içerisinde yer alan bağımsız devletlere bakıldığında, kısmen Türkiye ve Kırgızistan hariç, diğer devletlerin hepsinin petrol ve/veya doğal gaz üreticisi oldukları, enerji gelirlerinin ve yatırımlarının GSYİH üzerinde büyük paya sahip olduğu görülmektedir. Bu durum, ekonominin ve buna bağlı sosyopolitik dengelerin özellikle ihracatçı ülkelerde enerji merkezli yürütüldüğünü ortaya koymaktadır. Dolayısıyla enerji alanında işbirliği sürecini güçlendirmek, karşılıklı kazan-kazan mantığı ekseninde çalışacağından ve finans ile bütçe sorunları daha rahat çözülebileceğinden, çok daha etkin bir netice elde edebilmek anlamına gelecektir.

4.1. Kanıtlanmış Rezervler

İlgili bağımsız Türk devletlerinin kanıtlanmış rezervleri aşağıda özetlenmiştir. Belirtmek gerekir ki BP'nin yayın geleneğini 2023'ten itibaren devralan Energy Institute, ülke bazlı rezerv serisini yayımlamayı bırakmıştır (Energy Institute, 2026). Bu nedenle tabloda kaynak tutarlılığını korumak amacıyla son uluslararası karşılaştırmalı seri kullanılmış, Türkiye için ise resmî keşif açıklamaları ayrıca belirtilmiştir.

Ülke	Doğal Gaz (trilyon m ³)	Petrol (milyar varil)	Not
Türkmenistan	20,0	0,6	Dünyanın 4.-5. büyük gaz rezervi
Azerbaycan	2,5	7,0	Şah Deniz, ACG, Abşeron
Kazakistan	2,3	30,0	Tengiz, Kaşagan, Karaçaganak
Özbekistan	1,2	0,6	Üretim düşüşte; yeni arama ihtiyacı
Türkiye	0,6*	0,3	*Karadeniz'de ~785 milyar m ³ keşif (Sakarya 710 + 75)
Kırgızistan	–	0,1	Hidroelektrik potansiyeli öne çıkar
Toplam	~26,6	~38,6	Küresel payı: gazda %12-14, petrolde ~%2

Tablo 2: Türk Devletlerinin Kanıtlanmış Hidrokarbon Rezervleri (BP, 2022; T.C. ETKB açıklamaları, 2025-2026)

İlgili rakamlardan da görüleceği üzere, özellikle doğal gaz alanında Türk dünyasının eli epey güçlüdür. Doğal gazın bu denli önemli olduğu bir gelecekte (TESPAM, 2019) Türk dünyasının doğal gaz arzındaki kabiliyetleri hem ekonomik hem de stratejik anlamda büyük fırsatlar sunabilecektir.

4.2. 2025 Yılı Üretim ve Ticaret Verileri

2022'deki ilk değerlendirmede ağırlıklı olarak rezerv büyüklüklerine odaklanılmıştı. Bugün ise asıl belirleyici olan, rezervin üretime, üretimin de ihracata dönüşme hızıdır. Aşağıdaki tablo 2025 yılı gerçekleştirmelerini ve 2026'nın ilk yarısına ait eğilimleri özetlemektedir.

Ülke	Gaz Üretimi 2025	Petrol Üretimi 2025	Öne Çıkan Eğilim (2025-2026)
Türkmenistan	76,5 milyar m ³	–	Çin'e ihracat ~30-40 milyar m ³ ; Türkiye'ye İran üzerinden takasla ilk akış (Mart 2025)
Kazakistan	68,1 milyar m ³ (brüt, rekor)	99,6 milyon ton (~2,0 milyon varil/gün, rekor)	Tengiz genişlemesiyle %12 artış; buna karşın 2026'da ~11 milyar m ³ Rus gazı ithalatı; CPC saldırıları
Azerbaycan	51,5 milyar m ³	27,7 milyon ton (~0,56 milyon varil/gün)	Gaz ihracatı 25,2 milyar m ³ (Avrupa 12,8; Türkiye 9,6); 16 ülkeye boru gazı
Özbekistan	42,0 milyar m ³	Marjinal	2023'ten beri net gaz ithalatçısı; 2026 ilk yarı üretim %16 düşüş
Türkiye	3,2 milyar m ³ (rekor, +%39)	47,9 milyon varil (~131 bin varil/gün, +%26)	Tüketim 59,1 milyar m ³ ; ithalat 58,3; rekor 2,3 milyar m ³ ihracat; Sakarya Faz-2 devrede

Tablo 3: Türk Devletlerinde 2025 Üretim Verileri (Azerbaycan Enerji Bakanlığı, 2026; Astana Times, 2026; The Diplomat, 2026; Caspian Post, 2026a; OilPrice, 2026; T.C. ETKB, 2026; Republic of Türkiye, 2026)

Tablo, 2022'deki genel resmin ana hatlarıyla doğrulandığını, ancak ülkeler arasında belirgin bir ayrışmanın yaşandığını göstermektedir. Beş ülkenin 2025 toplam gaz üretimi yaklaşık 240 milyar m³ düzeyindedir. Kazakistan petrolde, Türkmenistan gazda öne çıkmaya devam etmektedir. Azerbaycan ise 50 milyar m³'ün üzerindeki üretimi ve Avrupa'ya 12,8 milyar m³ ihracatıyla Türk dünyasının Batı'ya açılan tek fiilî gaz kapısı olmayı sürdürmektedir. Ne var ki Azerbaycan'ın 2025 üretim artışı %2,4 ile sınırlı kalmış, Avrupa'ya ihracatı ise bir önceki yıla göre hafifçe gerilemiştir (Eurasianet, 2026b). 2027 için AB'ye taahhüt edilen 20 milyar m³ hedefine ulaşılması yeni saha yatırımlarını zorunlu kılmaktadır.

En kritik sapma Özbekistan'dadır. 2018'de 61,6 milyar m³ olan üretim 2025'te 42 milyar m³'e gerilemiş, düşüş 2026'nın ilk yarısında %16 ile hızlanmıştır. 2022'de gaz ihracatçısı olarak değerlendirilen Özbekistan, bugün Rusya ve Türkmenistan'dan gaz ithal eden bir ülkedir (Times of Central Asia, 2026b). Kazakistan da rekor gaz üretimine rağmen hızla artan iç talep nedeniyle Rus gazına

yönelmektedir. Bu iki gelişme, Türk dünyası içinde bölgesel bir gaz dengeleme mekanizmasının, yani Türkmen gazının öncelikle kardeş ülkelerin açığını kapatacak şekilde planlanmasının, Rusya'ya yeni bir bağımlılık yaratılmaması açısından ne kadar hayati olduğunu göstermektedir.

Türkiye cephesinde ise yapısal bir dönüşüm yaşanmaktadır. Sakarya Gaz Sahası'nda Faz-1 ile günlük 10 milyon m³ üretime ulaşılmış, Osman Gazi yüzer üretim platformunun devreye alınmasıyla 2026'da günlük 20 milyon m³, Faz-3 ile 2028'de günlük 40-45 milyon m³ hedeflenmektedir (Daily Sabah, 2026a). Bu, yıllık 15-16 milyar m³ düzeyinde yerli üretim ve tüketimin yaklaşık dörtte birinin karşılanması demektir. Gabar'da günlük üretim 80 bin varili aşmış, Türkiye'nin toplam günlük petrol üretimi 2025'te 135 bin varil rekorunu görmüştür. Türkiye aynı zamanda yıllık 80 milyar m³ arz kapasitesine ve 10 milyar m³'ü aşan yeniden ihracat imkânına sahip bir ticaret merkezine dönüşmektedir (Daily Sabah, 2025).

4.3. Doğru Sıralama: Önce Gaz, Sonra Petrol, Ardından Elektrik ve Yeşil Enerji

Türk dünyasının 2040 vizyonu, arzu edilenle değil, uygulanabilir olanla başlamalıdır. Energy Institute'un 2026 verilerine göre fosil yakıtlar küresel enerji arzının %86'sını karşılamaya devam etmekte; yenilenebilirler büyümenin en büyük kalemi olmakla birlikte bu payı henüz sarsmamaktadır (Ember, 2026). Bu sebeple TESPAM'ın tasnifinde teknik öncelik sırası şöyledir: doğal gaz, petrol, gazdan elektrik ve nihayet yenilenebilir enerji ile hidrojen. Bu sıralama yeşil dönüşüme karşı bir tavır değil; yeşil dönüşümü finanse edecek gelir ve altyapıyı önce inşa etmenin gereğidir.

Hazar Yeşil Enerji Koridoru ile Karadeniz Denizaltı Kablosu bu bağlamda önemli, fakat birinci sıraya konamayacak ve birinci sıraya konulduğunda uygulanamayacak projelerdir. Hazar geçişi için CESI tarafından yürütülen fizibilite çalışması Ocak 2026'da başlamış, Orta Asya-Azerbaycan koridorunun fizibilitesinin ise Mayıs 2027'de tamamlanması planlanmıştır (AzerNews, 2026; Interfax, 2026). Karadeniz kablosu yaklaşık 1.100 km uzunluğunda, 1.000-1.300 MW kapasiteli, tahmini maliyeti 3,8 milyar Euro düzeyinde bir projedir ve 2032 hedefiyle anılmaktadır (Oracle Law Global, 2026; SEA-NEWS, 2026). Tablo 4'teki karşılaştırma, birinci aşama önceliğinin neden gazda olması gerektiğini göstermektedir.

Kriter	Trans-Hazar Gaz Hattı (ilk aşama)	Hazar-Karadeniz Yeşil Elektrik Koridoru
Kapasite	10-15 milyar m ³ /yıl ≈ 105-158 TWh/yıl (ısıt)	1,0-1,3 GW ≈ en çok ~11 TWh/yıl (tam kapasite teorik üst sınırı)
Altyapı hazırlığı	Bakü'den Avrupa'ya SCP-TANAP-TAP zinciri hazır; eksik halka Hazar geçişi	Hazar geçişi ve Karadeniz kablosu henüz inşa edilmedi; Karadeniz hedefi 2032
Olgunluk	AB Ortak Çıkar Projesi (PCI) statüsü; Enerji Bakanları Konseyi'nde "somutlaştırma" çağrısı	Hazar bölümü fizibilitesi Mayıs 2027'de tamamlanacak
Maliyet göstergesi	~31 milyar m ³ kapasiteli tam proje için ~5 milyar \$ (ABD Enerji Bakanlığı tahmini)	Karadeniz kablosu için ~3,8 milyar €
Talep karşılığı	AB'nin Rus gazı yasağı doğrudan gaz talebi yaratıyor	Elektrik piyasasına hitap eder; gaz açığını kapatmaz

Tablo 4: Trans-Hazar Gaz Hattı ile Yeşil Elektrik Koridorunun Karşılaştırması (GIS Reports, 2026; Interfax, 2026; Oracle Law Global, 2026; SEA-NEWS, 2026; Progres Online, 2025; TESPAM hesabı: 1 milyar m³ ≈ 10,5 TWh)

Isıl ve elektrik enerjisi doğrudan eşdeğer olmamakla birlikte, büyüklük mertebesi açıktır: 1,3 GW'lık bir kablo tam kapasitede dahi yılda yaklaşık 11 TWh taşıyabilirken, ilk aşama Trans-Hazar hattı bunun kabaca on katı enerjiyi taşımaktadır. Kaldı ki, doğalgazdan üretilecek elektrik yeşil değildir. Ki,

Azerbaycan ve Türkistan coğrafyasındaki mevcut elektrik fiyatları, yenilenebilir yatırımların (Kırgızistan hariç) pek de ekonomik tercihler olmayacağını ortaya koyduğundan, yeşil elektrik üretme ve ihraç etme kapasitesi oldukça düşüktür. Bu nedenle önerimiz, birinci aşamada Türkmenistan’da doğal gazdan elektrik üretiminin artırılması ve Hazar geçişiyle Azerbaycan ve Türkiye şebekelerine entegrasyonun sağlanmasıdır. Gaz, boru hattı gecikse dahi elektrik olarak pazara çıkabilecek; kurulan iletim altyapısı ise sonraki aşamada yeşil elektrik ve hidrojen üretiminin makul bir maliyetle bağlanacağı bir omurgaya dönüşecektir. Bu sıra izlenmezse yeşil koridorlar, kaynağı ve talebi henüz birbirine bağlanmamış, prestijli fakat kırılgan projeler olarak kalma riski taşımaktadır.

Nükleer enerji bu denklemin göz ardı edilen ayağıdır. Kazakistan 2025’te 25.839 ton uranyum üreterek dünya üretiminin yaklaşık %40’ını karşılamış ve 2009’dan beri dünyanın en büyük uranyum üreticisi olmayı sürdürmüştür. Ülke, Ekim 2024 referandumunda seçmenlerin %70’ten fazlasının desteğiyle nükleer enerjiye yönelmiş; Rosatom tarafından Ülken’de kurulacak 2 x 1.200 MWe’lik ilk santralin inşasının 2027’de başlaması, ilk ünitenin ise 2034’te devreye girmesi planlanmıştır (WNA, 2026). Türkiye’de ise Akkuyu’nun ilk ünitesinde devreye alma süreci Temmuz 2025’te başlamıştır (AA, 2025). Türk dünyasının uranyum ve toryum rezervleri ortak bir jeolojik envanter, ortak yatırım ve ortak insan kaynağı çerçevesinde ele alındığında, bölgesel nükleer kapasitenin temeli oluşturulabilir. Toryum bakımından ayrıntılı ve karşılaştırılabilir veri sınırlıdır; bu nedenle ilk adım ortak bir envanter çalışması olmalıdır.

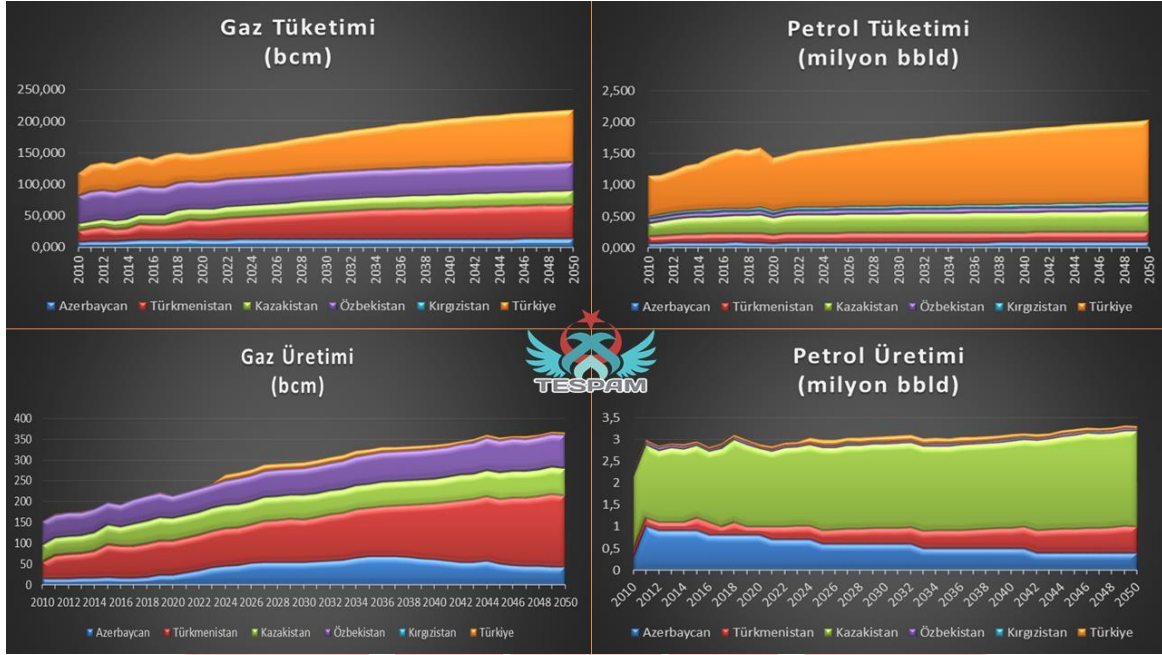
Su ve hidroelektrik ise Türk dünyasının hem en çok gerilim üreten hem de en az işbirliği ile çözülmüş alanıdır. Kırgızistan’ın Narın Nehri üzerindeki Kambarata-1 projesi yılda yaklaşık 6.000 GWh elektrik üretimi öngörmekte, bu miktar Kırgızistan’ın mevcut arzının yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir; proje için Dünya Bankası 2023’ten beri teknik destek vermekte, üç ülke Haziran 2024’te bakanlar düzeyinde ortak yürütme anlaşması imzalamıştır (World Bank, t.y.). Hidroelektrik, üst havzada yaz aylarında su tutulması, alt havzada ise su ihtiyacı ve kışın elektrik-gaz talebi arasındaki gerilimi barındırdığı için, ancak bir su-enerji heyeti eliyle ortak planlama yapılırsa faydalı olabilir. Böyle bir heyet, TDT’nin gerçek entegrasyon kapasitesinin en somut sınavlarından biri olacaktır.

Yenilenebilir enerjinin bugünden sağladığı katkı da gazla çalışmamakta, gazı tamamlamaktadır. Özbekistan’da 2025’te rüzgâr ve güneş santralleri ile hidroelektrik toplam 16,8 milyar kWh elektrik üretmiş, bu üretim yaklaşık 3,2 milyar m³ doğal gaz tasarrufu sağlamıştır (Times of Central Asia, 2026b). Bölgede yenilenebilirlerden elde edilen her tasarruf, gazın ihracata ya da kardeş ülkenin açığına ayrılması demektir.

Son olarak, gaz öncelikli stratejinin Avrupa pazarında sürdürülebilir olması için metan sorununun çözülmesi gerekmektedir. ABD Enerji Bakanlığı’nın raporuna atıfla, uydu izlemeleri Türkmenistan’da 2019-2022 arasında 849 “süper emisyon olayı” ve yaklaşık 2,6 milyon ton metan sızıntısı kaydetmiştir (Progres Online, 2025). Türkmen gazının Avrupa’ya ulaşması, bu sızıntıların ölçülebilir biçimde azaltılmasına bağlıdır; bu sebeple metan taahhüdü, Trans-Hazar müzakerelerinin ayrılmaz bir parçası olmalıdır.

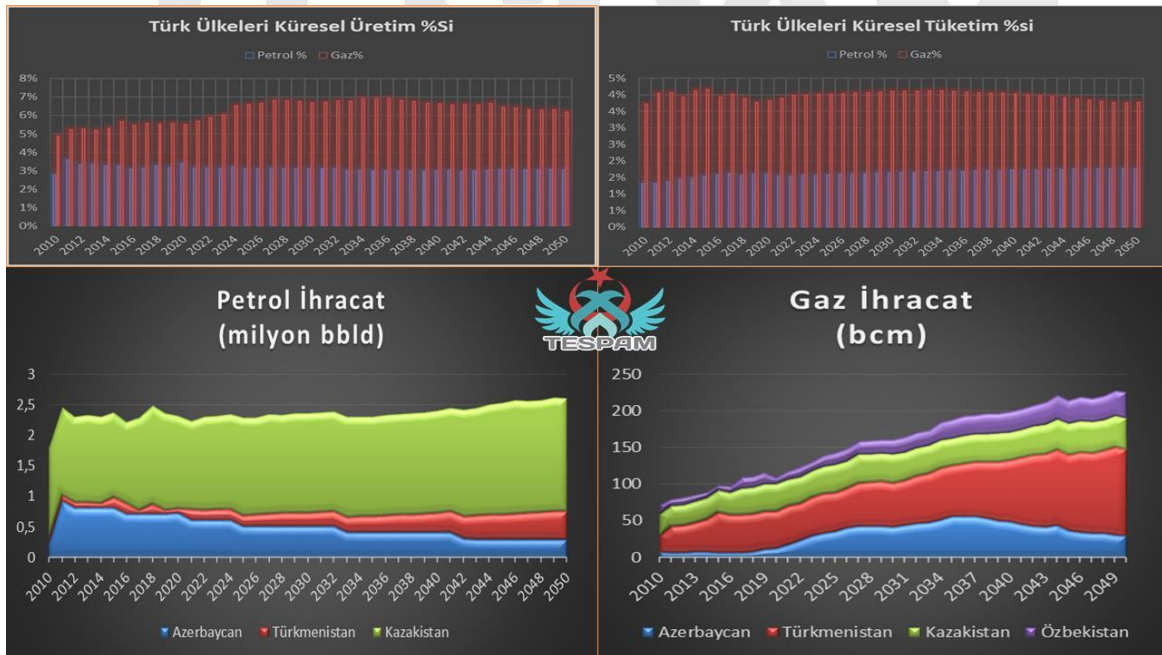
5. Uzun Vadeli Projeksiyonlar ve 2026 Revizyonu

TESPAM bünyesinde hazırlanan ve I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi'nde (2021) sunulan uzun vadeli üretim, tüketim ve ihracat potansiyeli senaryoları aşağıda özgün hâllerleriyle yer almaktadır.

Grafik 1: Türk Ülkeleri Petrol ve Doğal Gaz Üretim ve Tüketim Projeksiyonları 2050 (I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi, 2021)

Birinci grafikten de anlaşılacağı üzere, petrol üretiminde Kazakistan ve gaz üretiminde Türkmenistan öne çıkmaktadır. İki ürünün tüketiminde ise Türkiye dikkat çekmektedir. 2025 gerçekleştirmeleri bu yapıyı doğrulamaktadır: Kazakistan'ın petrol üretimi projeksiyonun öngördüğü seviyenin de üzerinde, yaklaşık 2 milyon varil/güne ulaşmıştır.

Grafik 2: Türk Ülkeleri Petrol ve Doğal Gaz İhracat Projeksiyonları 2050 (I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi, 2021)

İkinci grafikten anlaşılabileceği üzere, Türk dünyasının toplam petrol ihracat potansiyelinde büyük bir değişim beklenmese de doğal gaz ihracatı neredeyse dört kat artırılabilir. Burada en büyük paya sahip olan ülke hiç şüphesiz Türkmenistan'dır.

Doğal gazın çok daha önemli ve stratejik bir ürün hâline geldiği bir dönemde, böylesi bir ihracat potansiyelini en avantajlı senaryoları kurgulayarak fırsata dönüştürmek Türk dünyasının elindedir. Çünkü doğuda Çin, güneyde Hindistan ve Pakistan, batıda ise AB'nin buradaki kaynak potansiyeline ciddi anlamda ihtiyacı vardır. Özellikle savaş ile birlikte değişime zorlanan Rus gaz ihracat politikaları ve AB'nin yasal yasağı gözden geçirildiğinde, AB'nin ilave Türk gazına talebi bir hayli artmıştır. Öte yandan;

- Bu potansiyelin üretime geçirilebilmesi için istikrar ve yatırım gerektiği,
- AB ve Batı sermayesinin bu minvalde değerlendirilebileceği; Trans-Hazar'ın AB Ortak Çıkar Projesi statüsünü koruduğu,
- Bu potansiyeli AB kullanamaz ise Çin'in hazırda beklediği ve Galkınış anlaşmasıyla fiilen harekete geçtiği,
- Çin'den tedirgin olan Türk ülkelerinin Batı ile daha fazla yakınlaşmak istediği, ancak Rusya'nın Orta Asya'ya gaz satarak yeni bir kaldıraç oluşturduğu,
- Türkiye'nin bu süreçte kilit bir rol oynadığı ve oynayacağı; TDT dönem başkanlığının bu rolü kurumsallaştırma fırsatı sunduğu,
- ABD'nin bu minvalde bir senaryoyu desteklediği,
- Hazar'ın doğusunda kalan Türk gazının AB'ye ekonomik olarak naklinin mümkün olduğu,
- Bu bağlamda Trans-Hazar Boru Hattı'nın hayata geçirilmesi gerektiği ve 2018 Hazar'ın Hukuki Statüsü Sözleşmesi sonrasında hukuki anlamda aşılamaz bir engel kalmadığı,
- Türkiye ve diğer Türk ülkelerinin bu senaryoyu Rusya'yı da karşılıklarına almadan ince bir kazan-kazan diplomasisiyle hayata geçirebileceği tahmin edilebilir.

5.1. 2050 İlave İhracat Potansiyeli: İki Senaryo, Bir Fark

2022 tarihli değerlendirmede, günümüz ihracat potansiyeline ek olarak 2050 yılında Türkmenistan'ın ilave 65 milyar m³, Azerbaycan'ın ilave 15 milyar m³, Özbekistan'ın ilave 15 milyar m³ ve Kazakistan'ın ilave 10 milyar m³ civarında ihracat potansiyeline sahip olacağı öngörülmüştü. Toplam yaklaşık 105 milyar m³ olan bu rakam, 2022-2026 verileri ışığında iki senaryoya ayrılmıştır. **Yatırım senaryosunda**, yatırım bekleyen sahaların ortak finansmanla üretime alınması, hukuki ve teknik engellerin kaldırılması ve Trans-Hazar'ın 2030'ların başında devreye girmesi hâlinde 2022 öngörüsü geçerliliğini korumakta, ilave ihracat potansiyeli yılda 100 milyar m³'ün üzerinde kalmaktadır. **Mevcut eğilim senaryosunda** ise üretim ve altyapı bugünkü hızla ilerlediğinde bu potansiyel 48-85 milyar m³ aralığına gerilemektedir.

Ülke	Yatırım Senaryosu	Mevcut Eğilim	Farkın Gerekçesi
Türkmenistan	+65	+40 ile +65	Rezerv tabanı değişmedi; Çin’le 65 milyar m ³ hedefi ve D Hattı rekabeti, Batı’ya ayrılacak hacmi Trans-Hazar’ın zamanlamasına bağlıyor
Azerbaycan	+15	+8 ile +15	Abşeron-2, ACG derin gaz ve Şah Deniz kompresyon projeleri; hızlı artan iç talep sınırlayıcı
Kazakistan	+10	0 ile +5	Rekor üretime rağmen iç talep patlaması ve Rus gazı ithalatı; yatırım ihracat hacmini artırabilir
Özbekistan	+15	0 (net ithalatçı)	Üretim 2018’den bu yana %30’u aşkın düştü; yoğun arama-üretim yatırımı ve yenilenebilir ikame olmadan dengelenemez
Toplam	~105	~48 ile ~85	Fark: 20-57 milyar m³/yıl

Tablo 5: 2050 Yılı İlave Gaz İhracat Potansiyeli, milyar m³/yıl (Akyener, 2022; TESPAM 2026 revizyonu)

Aradaki 20-57 milyar m³/yıllık fark, yatırım kararlarının gecikmesinin ya da hiç alınmamasının bedelidir ve üst sınırdaki Türkiye’nin bugünkü yıllık gaz tüketimine (59,1 milyar m³) yaklaşmaktadır. Başka bir deyişle, Türk dünyası yatırım yapmadığında, Türkiye büyüklüğünde bir gaz pazarına yetecek hacmi masada bırakmış olacaktır. Revizyonun ortaya koyduğu sonuç açıktır: Potansiyel ortadan kalkmamıştır, fakat yatırım kararına ve Trans-Hazar’a çok daha bağımlı hâle gelmiştir. Özbekistan ve Kazakistan’daki tablo, doğal gazın Türk dünyası içinde bir ihracat ürünü olduğu kadar bir iç dayanışma ürünü de olduğunu hatırlatmaktadır. Bu sebeple 2022’de gaz üzerinden kurulan denklem korunmalı; elektrik, nükleer ve yeşil enerji seçenekleri bu omurganın üzerine inşa edilmelidir.

İşte bu bağlamda Türk dünyasının çok dikkatli ve kararlı bir strateji ile doğal gaz kaynaklarını geliştirerek ortak pazarlama mekanizmaları kurabilmesi elzemdir. Bu sayede hem çok yönlü diplomatik hamleler yürütülebilecek hem de riskler fırsata dönüştürülebilecektir.

6. Enerji Krizleri ve Türk Dünyası İçin Avrupa Gaz Piyasası

Hiç şüphesiz enerji bütün dünya için hiç olmadığı kadar önemli bir hâle gelmiştir. Bir taraftan küresel enerji talebi artarken, diğer taraftan karbon emisyonunu azaltma gayesiyle enerji dönüşümüne dair birçok hedef ortaya konmaktadır. Energy Institute’un 2026 raporuna göre küresel toplam enerji arzı 2025’te 600 EJ’ü aşmış, bütün ana enerji kaynakları ikinci yıl üst üste tarihî zirvelerini görmüştür; fosil yakıtların payı ise %86 ile belirleyiciliğini korumaktadır (Ember, 2026). Enerji arzı ve fiyatları doğrudan ülkelerin büyüme hedeflerini etkilemekte, küresel ekonomi ve teknolojik üstünlük yavaş yavaş Batı’dan Doğu’ya kayarken ABD-Çin rekabeti ekseninde evrilen küresel gerilim, enerjinin merkeze konduğu yeni bir küreselleşme modelini ortaya çıkarmaktadır.

Pandemi sonrasında hidrokarbon sektöründeki daralma ve yatırım eksiklikleri, ekonomik büyümenin doğurduğu talebin karşılanmasında yetersizlikler olduğunu ortaya koymuş ve erkenci bir yeşil dönüşüm rüyasında olan birçok devlet, karşılarında buz gibi duran enerji krizi ile pembe rüyalarından uyanmıştır. Bu süreçte keşfedilmiş hidrokarbon kaynaklarının dahi üretime alınmaması tavsiyesinde bulunan uluslararası örgütler, yaşanan olaylar karşısında kafalarını kuma gömmüşlerdir.

Bütün bunlar yaşanırken Rusya’nın Ukrayna’yı işgale başlamasıyla pandemi sonrası ayyuka çıkan enerji krizi daha da derinleşmiş, küresel değer zincirleri, lojistik ağlar, finansal döngüler ve uluslararası ticaret büyük bir darboğaza girmiştir. Eylül 2021’de Asya piyasalarındaki kömür krizi ile başlayan süreç doğal

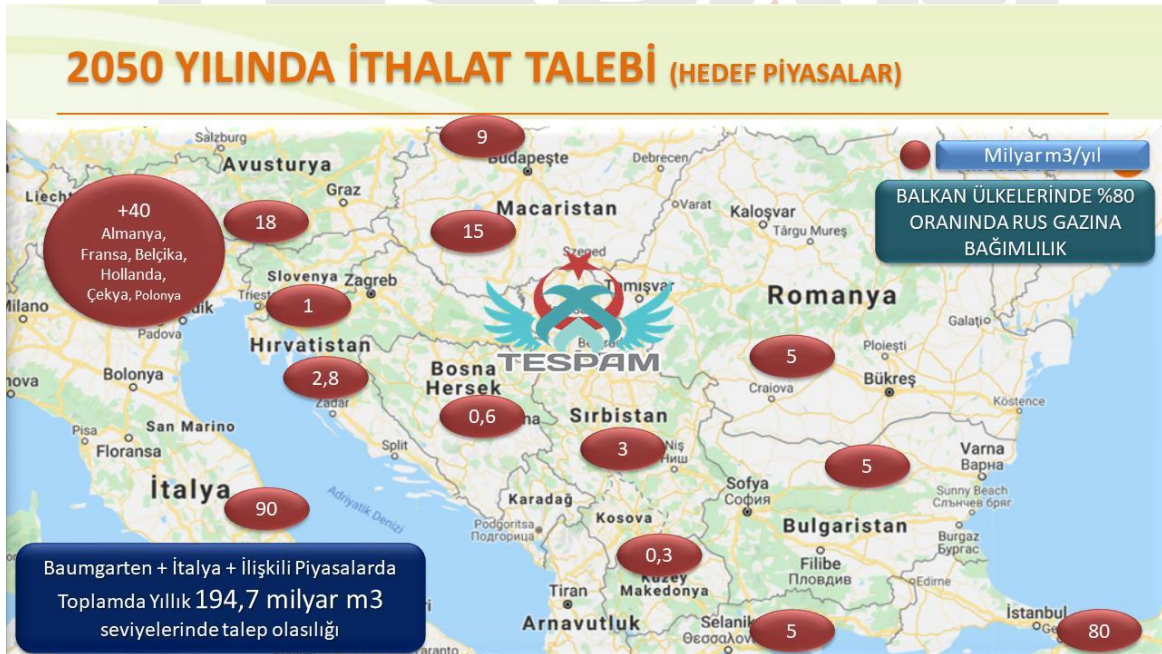
gaz piyasalarını etkilemiş, özellikle Avrupa’da doğal gaz ve buna bağlı elektrik fiyatları yönetilemez boyutlara ulaşmıştır. Spot piyasalarda olması gerekenin onlarca katını test eden fiyat skalaları özellikle dar ve orta gelirli grupları ciddi anlamda olumsuz etkilemiştir.

2026’da ise ikinci büyük şok yaşanmıştır. Avrupa, İran Savaşı’na tarihî ölçülerde düşük gaz stoklarıyla yakalanmıştır: Şubat 2026 sonunda AB depolarındaki gaz 46 milyar m³ seviyesindeydi; bu rakam 2025’te 60, 2024’te 77 milyar m³ idi (Bruegel, 2026). Temmuz 2026 sonunda Avrupa spot fiyatları 60 €/MWh’nin üzerine çıkmış, depolar mevsim normallerinin çok altında, ancak yarı yarıya dolu hâle gelebilmiştir (IndexBox, 2026). Yeni Katar kapasitelerinin devreye girişinin 2027’nin ikinci yarısına kaydığı düşünüldüğünde, Avrupa’nın 2026-2027 kışına ve sonrasına ilişkin arz güvenliği kaygıları ciddiye alınmalıdır.

Öyle ki enerji artık AB için üye ülkelerin birliklerini muhafaza etmek, toplumsal ayrışmayı önlemek ve ekonomik daralmaya engel olmak gibi manalar taşımaktadır. AB için Rus gazından arındırılmış bir piyasaya erişme hedefi 2022’de siyasi bir irade idi; 2026’da ise cezai yaptırımlarla desteklenen bir hukuk kuralıdır. İşte böylesi bir tabloda özellikle AB için Türk gazı çok daha büyük boyutlarda önemiyi ihtiva eden bir pozisyona gelmiştir.

ABD, Katar, Nijerya, Avustralya gibi ülkelere gelebilecek LNG ile Norveç, Cezayir ve Libya’dan gelebilecek boru hattı gazları, uzun vadeli denklemlerde dahi AB’nin Rus gazından bağımsız ve dayanıklı bir piyasa yapısı elde etmesi için kâfi değildir. 2026 Hürmüz krizi, bu cümlemin yalnızca hacim açısından değil, güzergâh güvenliği açısından da doğru olduğunu göstermiştir. Deniz yolu LNG’si boğazlara, kara bağlantılı boru gazı ise istikrarlı transit ülkelere bağımlıdır. Türkiye, Türk dünyası ile Avrupa arasında bu ikinci tipte en güvenilir ve en kısa kara bağlantısını sunmaktadır.

Bu bağlamda aşağıdaki haritada, 2050 yılında Türkiye üzerinden geçecek bir rota dâhilinde Balkanlar, Baumgarten, İtalya ve ilgili Orta, Kuzey ve Batı Avrupa ülkelerinin nasıl beslenebileceği ve dolayısıyla karşılaşılabilecek olası, teknik anlamda erişilebilir pazar hacimleri gösterilmiştir.

Harita 1: 2050 Yılında İlgili Avrupa Piyasalarının Teknik Limitler Ölçüsünde Türkiye Rotası Üzerinden Sağlanabilecek Potansiyel Hacim Karşısında Olası Talepleri (Akyener, 2022)

Görülebileceği üzere, ilgili Balkan ülkelerinin, İtalya'nın ve Baumgarten ağından teknik limitler dâhilinde beslenebilecek Avrupa ülkelerinin (Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Çek Cumhuriyeti, Polonya gibi) toplam talepleri yıllık 194,7 milyar m³ seviyelerine erişmektedir. 2026'daki gelişmeler bu haritanın mantığını güçlendirmiştir: Azerbaycan gazı Ocak 2026 itibarıyla TAP üzerinden Almanya ve Avusturya'ya ulaşmış, TAP kapasitesi yılda 1,2 milyar m³ artırılmış, Ukrayna ise Temmuz 2025'ten itibaren Trans-Balkan hattından ters akışla Azerbaycan gazı almaya başlamıştır (Caspian Post, 2026b; GIS Reports, 2026). Harita 1'de hedef pazar olarak işaretlenen coğrafyalar, Türk gazının fiilî müşteri listesine birer birer girmektedir.

Harita 2: 2050 Yılında Türkiye Üzerinden Olası Gaz Sevkiyatları (Akyener, 2022)

Harita 2'de, Türkiye'nin ilave 80 milyar m³/yıllık talebi de eklendiğinde Türk dünyasının ilave ihracat hacimlerinin 100 milyar m³'ün üzerinde bir büyüklüğe erişebileceği gösterilmiştir. Tablo 5'te gösterildiği üzere, mevcut eğilim senaryosunda bu hacim 48-85 milyar m³ aralığına gerilemekte, yatırım senaryosunda ise 100 milyar m³'ün üzerinde kalmaktadır. Türkiye'nin kendi talebi açısından ise Sakarya'nın tam kapasiteye ulaşması ithalat ihtiyacını azaltacak, Türkiye'nin transit ve yeniden ihracat kapasitesini artıracaktır.

Türkiye'nin komşu olduğu Doğu Akdeniz ve Irak'tan ilave (25+88) 113 milyar m³ gaz tedarik edilebileceği öngörüsü ise uzun vadeli teknik potansiyel olarak geçerliliğini korumakla birlikte, 2026 itibarıyla yüksek riskli bir senaryo olarak değerlendirilmelidir. Irak'ın petrol üretimi İran Savaşı sırasında günlük 4,3 milyon varilden 1,4 milyon varile gerilemiş; 1973 tarihli Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı Anlaşması 27 Temmuz 2026'da sona ermiş, yerine 750 bin varil/gün kapasiteyi kapsayan bir yıllık geçiş anlaşması imzalanmıştır (Al Jazeera, 2026). Bununla birlikte Kalkınma Yolu Projesi ve Basra-Hadisa-Kerkük-Ceyhan hattı planları, Irak'ın Hürmüz'e bağımlılığını azaltmak için Türkiye'yi zorunlu bir rota hâline getirmektedir. Bu durum, orta vadede Irak gazının da Türkiye üzerinden piyasalara ulaşması için siyasi zemini güçlendirmektedir. Azerbaycan gazının Ağustos 2025'te Türkiye üzerinden Suriye'ye ulaştırılması da Türkiye merkezli bölgesel gaz ağının güneye doğru genişleyebildiğini göstermiştir.

İşte buradaki tablo Türk dünyasının ve Türk gazının uzun vadede dünya için ne kadar önemli olabileceğini, Türk ülkelerinin ortak bir politika kurgusu ile mevcut riskleri nasıl fırsata çevirebileceklerini ortaya koymaktadır. Bu sebeple TDT'nin enerjinin merkeze alındığı, enerji ile diğer faaliyetlerin finanse edildiği ve enerjinin bir dış politika destekleyici unsur olarak kullanıldığı ortak bir vizyonu kabul etmesi çok önemlidir.

7. Türkiye: Arz ve Talebin Merkezinde Yeni Bir Pazarlık Gücü

2022'den bu yana Türkiye'nin gaz piyasasındaki konumu köklü biçimde değişmiştir. 2025 yılında 59,07 milyar m³ tüketim ve 58,34 milyar m³ ithalat gerçekleşmiş, ihracat ise 2,28 milyar m³ ile rekor kırmıştır (Republic of Türkiye, 2026). Türkiye'nin eski uzun vadeli sözleşmelerinin büyük kısmı 2021-2026 arasında sona ermiş, bu dönem bir "sözleşme duvarı" olarak tanımlanmıştır (Atlantic Council, 2026). Türkiye bu duvarı esnek ve çok kaynaklı bir portföyle aşmıştır:

- Gazprom ile Mavi Akım (16 milyar m³) ve TürkAkım (5,75 milyar m³) sözleşmeleri Aralık 2025'te yalnızca bir yıllığına uzatılmış; 2027 sonrası için müzakereler sürmektedir (EUalive, 2026).
- İran ile 25 yıllık sözleşme Temmuz 2026'da yeni bir anlaşma yapılmadan sona ermiştir.
- ABD 2025'te 5,5 milyar m³ ile Türkiye'nin dördüncü büyük gaz tedarikçisi olmuş; BOTAŞ 2045'e uzanan uzun vadeli LNG anlaşmaları imzalamıştır.
- Türkmenistan ile Mart 2025'te İran üzerinden takas yoluyla ilk gaz akışı başlamış, ancak yaptırımlar ve savaş bu modelin sınırlarını göstermiştir.
- Azerbaycan ile Şah Deniz ve Abşeron kaynaklı sözleşmeler Türkiye'nin en istikrarlı boru gazı ayağını oluşturmaktadır.

Bu tablo, Türkiye'nin Türk dünyası gazı için yalnızca bir transit koridor değil, aynı zamanda güçlü bir alıcı, fiyat oluşturucu bir ticaret merkezi ve finansman ortağı olabileceğini göstermektedir. Rusya ve İran sözleşmelerinin eş zamanlı olarak yeniden müzakereye açılması, Türkmen gazı için Türkiye pazarında tarihî bir boşluk yaratmaktadır. Bu boşluk Trans-Hazar ile doldurulmazsa LNG ile dolacak; bu durumda Türk dünyası tarihî bir pazar fırsatını kaçırmış olacaktır.

Türkiye'yi yalnızca büyük bir alıcı olarak görmek de eksik olacaktır. 2025'te rekor düzeyde 2,28 milyar m³ gaz ihraç eden, 80 milyar m³/yıllık arz kapasitesine ve 10 milyar m³'ü aşan ticaret potansiyeline sahip bir ülke; Silivri'de 4,6 milyar m³ depolama kapasitesi ve günlük 75 milyon m³ geri üretim imkânıyla, Türk dünyası gazının Avrupa'ya arzında üç işlevi birlikte yerine getirebilecek konumdadır: transit, depolama ve dengeleme, yeniden ihracat ve ticaret (Daily Sabah, 2025; Republic of Türkiye, 2026). Bu altyapı, Türkiye'yi Türk dünyası için yalnızca bir güzergâh değil, ihracat süreçlerinde de etkin bir aktör kılmaktadır.

8. Orta Koridor: Enerji ve Ulaştırmanın Ortak Omurgası

Ulaştırma koridorları, özellikle Orta Koridor olarak bilinen Trans-Hazar Uluslararası Taşıma Rotası, Türk dünyasının ekonomik ve stratejik bağlarını güçlendirecek ikinci büyük omurgadır. Çin'den başlayıp Kazakistan, Hazar, Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Türkiye'ye ve oradan Avrupa'ya uzanan bu hat, bütün Türk devletlerini tek bir kara bağlantısında buluşturmaktadır. Rakamlar yükselişi

doğrulamaktadır: Kazakistan Cumhurbaşkanı Tokayev'in açıklamasına göre koridordan 2025'in ilk yarısında 2,3 milyon ton yük taşınmış, bu miktar bir önceki yılın aynı dönemine göre %7 artmıştır (Ports Europe, 2025); Kazakistan üzerinden geçen konteyner trafiği ise 2025'te 42.000 TEU'ya ulaşarak %36 büyümüştür (Ports Europe, 2026). Küresel Asya-Avrupa ticaretinin ölçeği düşünüldüğünde bu hacimler hâlâ mütevazıdır; fakat eğilim, ivme ve jeopolitik konjonktür koridor lehinedir.

Konjonktür gerçekten koridorun lehine dönmüştür. Hürmüz Boğazı'nın kapanması, Temmuz ayında Husilerin Kızıldeniz'de Suudi limanlarıyla bağlantılı gemilere saldırıya başlaması ve Eylül'de Bab'ül-Mendeb'e doğrudan erişim sağlayacak toprak ele geçirmesi (Britannica, 2026), Süveyş-Kızıldeniz hattının güvenilirliğini zedelemiştir. Karadeniz'de tanker ve terminal saldırıları ise Rusya toprağından geçen güzergâhların riskini ortaya koymuştur. Kara bağlantılı, Rusya ve İran'ı atlayan bir hat, bu koşullarda hem ticaret hem enerji için stratejik alternatif hâline gelmektedir.

Gösterge	Değer	Anlamı
Orta Koridor yük hacmi (2025 ilk yarı)	2,3 milyon ton	Bir önceki yılın aynı dönemine göre %7 artış
Konteyner trafiği (2025, Kazakistan üzerinden)	42.000 TEU	2024'e göre %36 artış
Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu demiryolu	224 km; 2,4 milyar €	Yıllık 15 milyon ton yük kapasitesi; temel atma 1 Eylül 2025
TRIPP (Zengezur güzergâhı)	Demiryolu, doğal gaz boru hattı ve enerji hattı	Ermenistan Başbakanı'na göre inşaatın 2026'nın ikinci yarısında başlaması öngörülmüştü; gelişmeler izlenmeli
Kazakistan petrolü, BTC üzerinden (2025)	1,2 milyon ton	CPC'nin 64,8 milyon tonluk hacminin yaklaşık %2'si; 2026 beklentisi 1,6 milyon ton

Tablo 6: Orta Koridor ve Bağlantılı Projelerden Seçilmiş Göstergeler (Ports Europe, 2025; Ports Europe, 2026; Railway News, 2025; Eurasianet, 2026c; Times of Central Asia, 2026c)

Bu tablonun en dikkat çekici yönü, ulaştırma ve enerji altyapısının aynı ayak izini paylaşmasıdır. Aktau, Kuryk ve Türkmenbaşı'dan Bakü ve Alat'a, oradan Tiflis, Kars ve Ceyhan ya da İstanbul'a uzanan hat hem konteyner treninin hem gaz boru hattının hem de petrol tankerinin güzergâhıdır. TRIPP'in, Ermenistan Başbakanı'nın ifadesiyle demiryolunun yanında doğal gaz boru hattı ve enerji hattını da içerecek şekilde tasarlanması (Eurasianet, 2026c), ulaştırma yatırımlarının enerji ile birlikte planlanabileceğini göstermektedir. Ortak planlama; ortak finansman, ortak koruma ve ortak standart anlamına gelir. Bu, Türk dünyasının ayrı ayrı yürüttüğü projelerin birbirini tamamlayan bir bütüne dönüşmesi demektir.

Bu omurgada Türkiye'nin üstlenebileceği rol, geçiş ülkesi olmaktan çok daha geniştir. Merkez, pazar, finansör ve güvenlik sağlayıcı olmak üzere dört işlevi birlikte yerine getirebilir:

- **Kesintisiz kara köprüsü:** Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu hattı ve TRIPP güzergâhı hayata geçtiğinde Türkiye, Nahçıvan üzerinden Hazar'a doğrudan bağlanacaktır. Rusya ve İran'ı atlayan bu kesintisiz rota, Asya ile Avrupa arasında benzeri bulunmayan bir koridor sunmaktadır.
- **Katma değer merkezi:** Ceyhan, Mersin ve İstanbul limanları, LNG terminalleri, depolama ve rafineri kapasitesi sayesinde Türkiye yük ve enerjiyi geçirmekle kalmayıp depolayıp işleyebilir ve yeniden ihraç edebilir. CPC saldırıları sonrasında Kazakistan petrolünün BTC ve Ceyhan'a yönelmesi bu rolün somut bir örneğidir. Azerbaycan Kazakistan'dan yıllık 2,2 milyon tona kadar

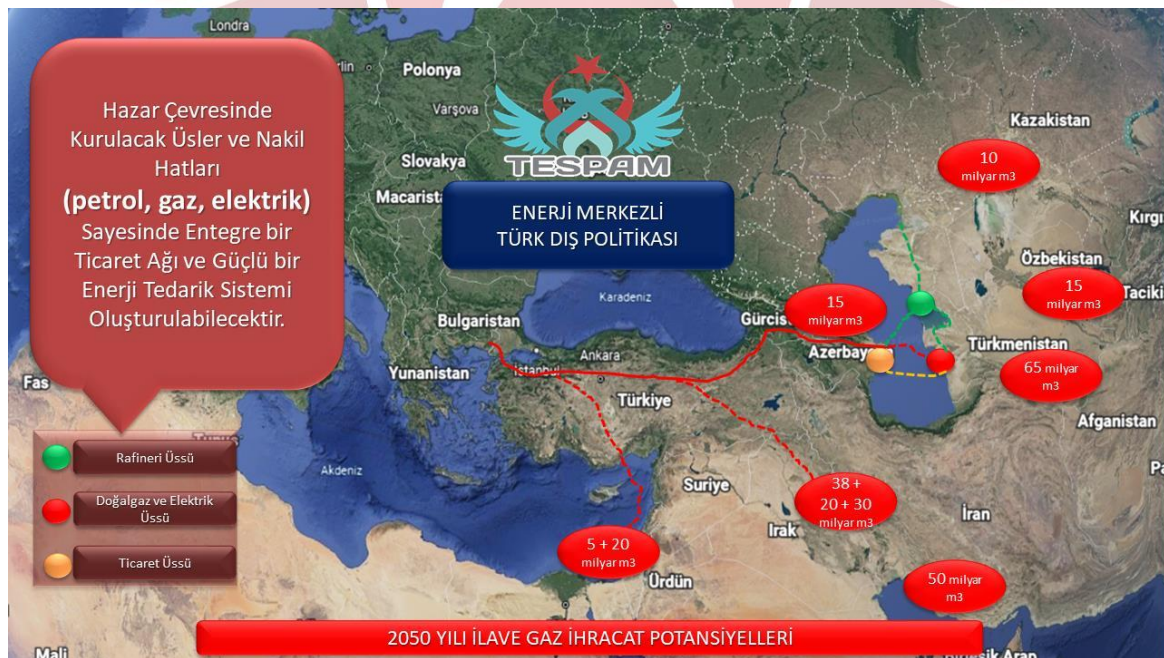
petrol almaya hazır olduğunu açıklamıştır; bu hacim CPC'nin taşıdığı miktarın hâlâ küçük bir bölümüdür ve kademeli artırılmalıdır (Times of Central Asia, 2026c).

- **Büyük alıcı ve pazarlık gücü:** Yıllık 59 milyar m³'lük talep ve Rusya ile İran sözleşmelerinin yenilenme süreci, Türkiye'ye Türk dünyası kaynaklarını öncelikli kılma imkânı vermekte; bu da projelerin finanse edilebilirliğini güvenceye almaktadır. Mevcut altyapısı sayesinde Türkiye ihracat süreçlerinde de etkin bir aktör olarak öne çıkmaktadır.
- **Kurumsal köprü:** Türkiye, dönem başkanlığı süresince TDT ile Avrupa Komisyonu arasında kalıcı bir enerji ve ulaştırma diyalogu kurabilir; dijital gümrük, tek pencere ve ortak altyapı güvenliği standartlarında öncülük üstlenebilir.

Nihai hedef, Orta Koridor'u bir "geçiş yolu" olmaktan çıkarıp bir "katma değer koridoru" hâline getirmektir. Türkiye bu koridorun yalnızca kapısı değil, aynı zamanda karar merkezi olabilecek tek ülkedir.

9. Enerji Merkezli Türk Dış Politikası

Yukarıda da ifade edildiği üzere, mevcut koşullarda enerji kartı doğru kullanıldığında Türk dünyası için çok önemli bir entegrasyon aracı, politik argüman ve kaldıraç olarak işlev görebilecektir. Tabii bunun için birçok makro stratejinin kurgulanması ve kararlılıkla uygulamaya geçirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda TESPAM olarak, enerjinin merkeze alındığı ortak bir Türk dış politikası çerçevesinde aşağıdaki haritada özetlenen model önerilmektedir.

Harita 3: Enerji Merkezli Ortak Türk Dış Politikası (Akyener, 2022)

2022’de önerilen modelin üç temel bileşeni; Türk ülkelerinin enerji kaynaklarını ortak finansal modellerle destekleyerek ivedilikle geliştirmesi ve ortak ihracat modelleriyle hayata geçirmesi, Hazar’ın doğusundaki Türk ülkelerinin Türkiye ve AB piyasalarına erişmek için gayret göstermesi ve bu gayretin Batılı ülkelerin desteğiyle pekiştirilmesi ile Türkmenbaşı’nda bir doğal gaz üssü, Alat’ta bir ticaret üssü ve Aktau’da bir rafineri üssü kurulmasıydı. 2026 koşullarında bu model geçerliliğini korumakta, ancak aşağıdaki başlıklarla genişletilmesi gerekmektedir.

9.1. Güncellenmiş Eylem Gündemi: On Madde

Aşağıdaki gündem, yukarıdaki tespitlerin doğrudan eylem karşılığıdır. İlk beş madde Ankara Zirvesi'nin somut çıktıları olabilecek nitelikte, sonraki maddeler ise dönem başkanlığı yılı ve sonrasına yayılan kurumsal ve teknik adımlardır.

- 1. Trans-Hazar Hükümetlerarası Anlaşması:** Türkiye-Azerbaycan-Türkmenistan arasında ilk aşamada 10-15 milyar m³/yıl kapasiteli, modüler bir hat için bağlayıcı anlaşma yapılmalı; AB PCI statüsü finansman için kullanılmalıdır. Bakü tarafında Güney Gaz Koridoru altyapısı hazır; eksik halka Hazar geçiştir.
- 2. Türk Dünyası Enerji Yatırım Fonu:** Türk Yatırım Fonu, Astana ve İstanbul finans merkezleri, AB Küresel Geçit, EBRD, ADB ve Körfez sermayesine açık ortak bir fon oluşturulmalıdır. Türk devletleri arasındaki ortak yatırım portföyünün 20 milyar doları aşmış olması bu fon için güçlü bir başlangıç tabanıdır (TRT World, 2025).
- 3. Yatırım bekleyen petrol ve doğal gaz sahalarının üretime alınması:** Özellikle Türkmenistan, Kazakistan ve Özbekistan'da yatırım bekleyen sahalar geliştirilmeli, yatırımların önünü kesen hukuki ve teknik sorunlar çözüme kavuşturulmalıdır. Türkmen gazı için ölçülebilir bir metan azaltım taahhüdü de bu paketin parçası olmalıdır.
- 4. Yenilenebilir enerji, su ve nükleer:** Türk ülkeleri arasındaki su sorununun çözümü için bir heyet kurulmalı; HES ile ilgili ortak yatırım ve planlamalar yapılarak Kırgızistan'ın yenilenebilir potansiyeli geliştirilmelidir. Türk dünyasındaki uranyum ve toryum rezervlerine yönelik yatırımlar yapılmalı, bölgede nükleer kapasite geliştirilmelidir.
- 5. Bölge içi gaz dengeleme mekanizması:** Özbekistan ve Kazakistan açığının Rusya yerine Türkmen gazı ve Türk dünyası içi takaslarla kapatılması için anlaşmalar sağlanmalıdır.
- 6. Gaz ve elektrik birlikte:** Uygulanması güç olan Hazar Yeşil Enerji Koridoru ve Karadeniz Denizaltı Kablosu yerine, öncelikle Türkmenistan'da doğal gazdan elektrik üretimi artırılmalı ve Hazar geçişiyle Azerbaycan ve Türkiye şebekelerine entegrasyon sağlanmalıdır. Yeşil elektrik ve hidrojen seçenekleri ancak bu altyapının üzerinde makul hâle gelebilir.
- 7. Kazakistan petrolü için Hazar ötesi rota:** Aktau-Bakü-Tiflis-Ceyhan kapasitesi kademeli artırılmalı; tanker filosu, Aktau rafineri üssü ve Ceyhan depolaması tek paket olarak planlanmalıdır. Uzun vadede Trans-Hazar ham petrol boru hattı hayata geçirilmelidir.
- 8. İstanbul merkezli ortak ticaret platformu:** Türkmenbaşı gaz üssü ve Alat ticaret üssü ile entegre, referans fiyat oluşturan bir Türk dünyası gaz piyasası kurgulanmalıdır.
- 9. TDT-Avrupa Komisyonu enerji diyalogu:** Güney Gaz Koridoru Danışma Konseyi benzeri, düzenli ve kurumsal bir mekanizma kurulmalıdır.
- 10. Ortak kritik altyapı güvenliği çerçevesi:** Boru hatları, deniz altı kabloları ve terminaller için bilgi paylaşımı, ortak tatbikat ve sigorta havuzu oluşturulmalıdır.

Önerilen Uygulama Ufku	Öncelikli Adımlar (madde numaraları)
Ankara Zirvesi (29-30 Ekim 2026)	Çerçeve kararları: Trans-Hazar mutabakatı (1), fon kuruluş kararı (2), dengeleme mekanizması niyeti (5)
Dönem başkanlığı yılı (2026-2027)	Kurumsal mekanizmalar: engel kaldırma çalışma grubu (3), su-enerji heyeti (4), ticaret platformu (8), AB diyalogu (9), altyapı güvenliği (10)
2030'a kadar	İlk aşama Trans-Hazar hattı (1), gazdan elektrik ve Hazar geçişi (6), BTC kapasite artışı (7)
2040 ve sonrası	Yatırım senaryosunun gerçekleşmesi (100+ milyar m ³), Trans-Hazar ham petrol hattı (7), nükleer kapasite (4), yeşil elektrik ve hidrojen (6)

Tablo 7: Eylem Gündeminin Önerilen Uygulama Ufku (TESPAM önerisi)

Böylesi bir tablo ve model ile Türk dünyası kendisini kuşatan risk ve tehditlerle en başarılı şekilde mücadele edebilecek, etkin ve kıvrak bir diplomasi sürdürebilecek, enerjiyi bu bağlamda bir argüman olarak kullanabilecek ve bu kurgularla birlikte katma değeri yüksek sektörlerle de yatırım yapılması durumunda 2050 sonrasında küresel ölçekte etkin bir role sahip olabilecektir.

10. Sonuç

2022'de Türkistan'da ortaya konan tez, dört yıl sonra Ankara'ya taşınmaktadır ve her zamankinden güçlü bir kanıt temeline oturmaktadır. Rus gazı Avrupa'dan hukuken çıkarılmakta, Körfez LNG'si savaşa kesintiye uğramakta, Karadeniz bir çatışma havzasına dönüşmekte, Süveyş-Kızıldeniz hattı ise her geçen gün daha kırılgan hâle gelmektedir. Bu dört kırılmanın ortak paydası, Avrupa ile Asya arasında güvenli, kara bağlantılı ve siyaseten istikrarlı güzergâhlara duyulan ihtiyaçtır. Bu güzergâhın doğal adresi Hazar'dan Anadolu'ya uzanan Türk dünyası coğrafyasıdır.

Fırsat penceresi ise süresiz açık değildir. Yatırıma dönüşmeyen her yıl, Türkmen gazının Batı'ya ayrılacak payını Doğu'ya, Kazakistan petrolünün güzergâh seçeneğini ise Rus topraklarındaki tek bir terminale daha fazla bağlamaktadır. Yatırım yapılması hâlinde 2050'de yılda 100 milyar m³'ün üzerine çıkabilecek ilave ihracat potansiyeli, yatırım yapılmaması hâlinde 48-85 milyar m³'e gerilemektedir. Aradaki 20-57 milyar m³'lük fark, Türk dünyasının ihmalinin yıllık bedelidir.

Bu bedeli ödememenin yolu sıralamayı doğru kurmaktan geçer: önce doğal gaz ve petrol, ardından gazdan elektrik ve Hazar üzerinden entegrasyon, en sonunda yeşil elektrik ve hidrojen. Bunlara paralel olarak su-enerji uzlaşısı, HES yatırımları ve nükleer kapasite geliştirilmelidir. Enerji ile Orta Koridor tek bir omurganın iki yüzü olarak birlikte planlandığında ise Türkiye yalnızca bir geçiş güzergâhı olmaktan çıkacak; alıcısı, depolayıcısı, finansörü ve güvenlik sağlayıcısı olarak bu omurganın merkezinde yer alacaktır.

Türkiye'nin 30 Ekim 2026'da Ankara'da devralacağı TDT dönem başkanlığı, bu sebeple tarihî bir sınavdır. Başarı, zirve bildirgesinin sayfa sayısı ile değil; atılacak imzaların, kurulacak ortak fonun ve üretime alınacak ilk kaynağın somutluğuyla ölçülecektir.

Sonuç olarak, Türk dünyasının çok daha etkin bir entegrasyon sürecine girebilmesinin, ortak iş hacmini genişletebilmesinin, sosyokültürel ve güvenlik alanında finans bulabilmesinin, bölgesel ve küresel riskleri bertaraf ederek fırsata çevirebilmesinin ve küresel güçlerin imkânlarını kendi lehine kullanabilmesinin yegâne anahtarı enerjidir!

Kaynakça

- Akyener, O. (2018). *Türk-İslam Dünyasında Enerji Birliği* (V. Akyener, Ed.; 1. baskı). TESPAM.
- Akyener, O. (2022). The only realistic option for a Russian gas-free EU: Turkey route. *Black Sea 2022 – Energy Crisis* (Cilt 1).
- Al Jazeera. (2026, 1 Ağustos). Türkiye and Iraq sign one-year oil pipeline deal amid global shift.
- Anadolu Ajansı [AA]. (2025, 27 Aralık). Highlights of Türkiye's energy market in 2025.
- Astana Times. (2026, 26 Şubat). Tengiz expansion shapes Kazakhstan's oil market balance.
- Atlantic Council. (2026, 6 Mart). Turkey's gas diversification strategy and rising share of LNG.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Enerji Bakanlığı. (2026). 2025 yılı petrol ve doğal gaz üretim ve ihracat verileri. minenergy.gov.az
- AzerNews. (2026, 2 Temmuz). Europe's green energy pivot runs through Caspian.
- BP. (2022). *BP Statistical Review of World Energy 2022* (71. baskı). BP.
- Britannica. (2026). 2026 Iran war.
- Bruegel. (2026, 2 Mart). How will the Iran conflict hit European energy markets?
- Caspian Post. (2026a, 29 Temmuz). Uzbekistan boosts gas imports as domestic output drops.
- Caspian Post. (2026b, 23 Ocak). Why Europe increasingly depends on Azerbaijani gas supplies.
- Congressional Research Service [CRS]. (2026). *The Strait of Hormuz: Security developments and impacts on oil, gas, and other commodities* (R45281).
- Council of the European Union. (2026, 26 Ocak). Russian gas imports: Council gives final green light to a stepwise ban [Basın bülteni]. Regulation (EU) 2026/261.
- Daily Sabah. (2025, 9 Aralık). Türkiye has capacity to export over 10 bcm of gas annually: Minister.
- Daily Sabah. (2026a, 16 Ocak). Türkiye plans sweeping energy expansion in 2026.
- Daily Sabah. (2026b, Eylül). Türkiye prepares to lead OTS with focus on deeper integration.
- Ember. (2026, 23 Temmuz). Energy Institute Statistical Review of World Energy 2026: Key insights.
- Energy Institute. (2026). *Statistical Review of World Energy 2026* (75. baskı). Energy Institute.
- EUalive. (2026, 3 Haziran). Russia in weak position to renegotiate expiring gas contracts with Turkey.
- Eurasianet. (2025, 11 Aralık). Turkey looks to expand Turkmen gas swap deal.
- Eurasianet. (2026a, 20 Ağustos). Magyar's Hungary in Organization of Turkic States.
- Eurasianet. (2026b, 22 Ocak). Azerbaijan starts gas exports to Austria and Germany.
- Eurasianet. (2026c). Armenian PM says TRIPP construction to start in 2026.
- European Central Bank [ECB]. (2026, 27 Temmuz). Energy shock: Why oil and gas prices have risen less than expected [Blog].
- GIS Reports. (2026, 16 Mart). Trans-Caspian Pipeline plan gaining momentum.
- Hürriyet Daily News. (2026, 1 Ocak). Türkiye set for packed 2026 diplomatic calendar with major summits.
- I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi. (2021). *I. Uluslararası Türk Enerji Birliği Kongresi Bildiri Kitabı* (D. D. V. Sümer, Ed.). TESPAM ve ERI.
- IndexBox. (2026, 27 Temmuz). Strait of Hormuz conflict drives European gas prices above EUR60.
- Interfax. (2026, 2 Haziran). Feasibility study for Black Sea Energy corridor expected to be ready in summer.
- Iran International. (2026, 21 Ağustos). Turkey's gas pivot leaves Iran with fewer cards to play.
- Kpler. (2026, 24 Temmuz). Hormuz crisis drives TTF to highest level since 2023.
- OilPrice. (2026, Eylül). Kazakhstan turns to Russian gas as domestic demand surges.

- Oracle Law Global. (2026, 2 Haziran). The Black Sea Green Energy Corridor: A mega-project defined by its legal architecture.
- Ports Europe. (2025, 24 Ağustos). Cargo via the Middle Corridor reached 2.3 mln tonnes in H1 2025.
- Ports Europe. (2026, 24 Nisan). Middle Corridor containers traffic increased 36% in 2025.
- Progres Online. (2025, 15 Haziran). Turkmenistan's energy future: Abundant reserves, complex realities [ABD Enerji Bakanlığı raporuna atıfla].
- Radio Free Europe/Radio Liberty [RFE/RL]. (2026, 10 Haziran). Can the dream of a Trans-Caspian pipeline be revived?
- Railway News. (2025). Türkiye celebrates ground-breaking on Kars-Iğdır-Aralık-Dilucu railway.
- Republic of Türkiye. (2026). *Annual Report on Form 18-K, Fiscal Year 2025, Exhibit D*. U.S. Securities and Exchange Commission.
- SEA-NEWS. (2026, 12 Ağustos). Progress in the green energy corridor.
- T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2026, 8 Eylül). Sayın Bakanımızın TDT Genel Sekreteri Kubanıçbek Ömüraliyev'i kabulü, Ankara. mfa.gov.tr
- T.C. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı [ETKB]. (2026). Petrol üretimi yüzde 26, doğal gaz üretimi yüzde 39 arttı. enerji.gov.tr
- TESPAM. (2019). *TESPAM World Energy Outlook 2100*. TESPAM.
- The Diplomat. (2026, 26 Mayıs). China's quiet pivot to Central Asian gas.
- Times of Central Asia. (2026a, Temmuz-Ağustos). Attacks on CPC and Kazakhstan's oil exports.
- Times of Central Asia. (2026b, 27 Ağustos). Can Uzbekistan's green transition offset its gas decline?
- Times of Central Asia. (2026c, Eylül). Kazakhstan seeks oil export alternatives after latest CPC disruption.
- TRT World. (2025, 11 Aralık). Türkiye pushes for long-delayed Caspian gas pipeline as Turkic states deepen energy cooperation.
- TURKPA. (2025). Gabala hosted the 12th Summit of the Organization of Turkic States. turkpa.org
- Türk Devletleri Teşkilatı [TDT]. (2025). *Gabala Declaration of the Twelfth Summit of the Organization of Turkic States*. turkicstates.org
- Türk Devletleri Teşkilatı [TDT]. (2026). *Turkistan Declaration of the Informal Summit of the Organization of Turkic States*. turkicstates.org
- World Bank. (t.y.). Kambarata-1 Hydropower Plant. worldbank.org
- World Nuclear Association [WNA]. (2026). Uranium and nuclear power in Kazakhstan. world-nuclear.org

KIZILELMA
— PLATFORMU —